

Ապրանքի բարդության ինդեքս (ԱԲԻ) Տնտեսական բարդության ինդեքս(ՏԲԻ)

Հայաստանի դիրքի և զարգացման ռազմավարությունների վերլուծություն

Ապրանքի բարդության ինդեքս (ԱԲԻ)*

Ապրանքների դասակարգում, որը հիմնված է դրանց արտադրության համար անհրաժեշտ հմտությունների և գիտելիքների բազմազանության և բարդության վրա: Այն ապրանքը, որը բարդ է և կարող է արտադրվել ավելի քիչ երկրների կողմից (ոչ ամենուր տարածված) ինդեքսում ավելի բարձր դիրք կգրավի:

Լավագույն 5

1. Լուսանկարչական թիթեղներ և ֆիլմեր (մշակված)
2. Սարքավորումներ և սարքավորումներ լուսանկարչական լաբորատորիաների համար
3. Կոլոիդային թանկարժեք մետաղներ
4. Մանրադիտակներ և դիֆրակցիոն ապարատներ (մասեր և պարագաներ)
5. Քիմիական տարր/բաղադրյալ վաֆլիներ՝ դոպինգացված էլեկտրոնայինի համար

Ստորին 5

1. Լաք, բնական ռետիններ, խեժեր, մաստակ-խեժեր և օլեոռեզիններ
2. Պարունակում է 47 տոկոս և ավելի մանգան
3. Կակաոյի հատիկներ
4. Կոբալտի հանքաքարեր և խտանյութեր
5. Անագի հանքաքարեր և խտանյութեր

Տնտեսական բարդության ինդեքս (ՏԲԻ)*

Երկրների վարկանիշ՝ հիմնված նրանց արտահանման զամբյուղի տարբերակման և բարդության վրա՝ հաշվի առնելով տնտեսության ավելի լայն արտադրողական հնարավորությունները: Այն երկիրը, որն արտադրում է ՏԲԻ-ով ավելի բարձր արտադրանք, համարվում է ավելի բարդ տնտեսություն:

Լավագույն 5

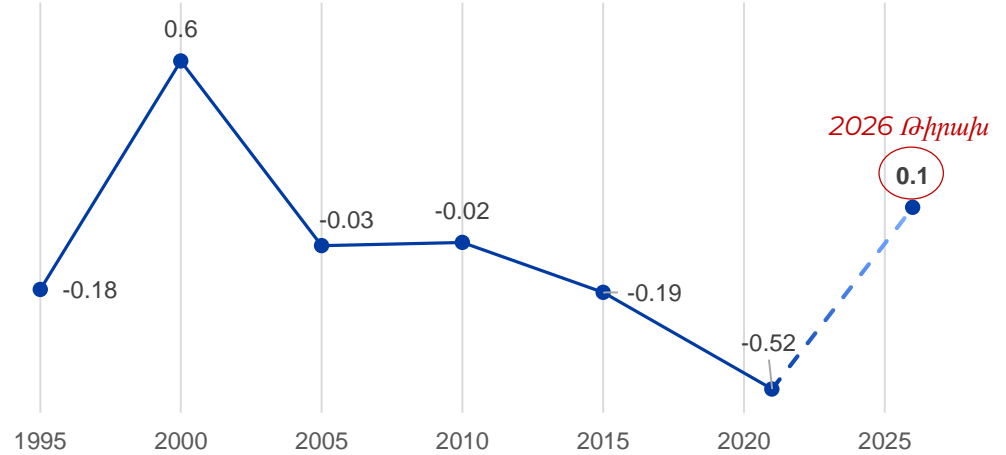
1. Ճապոնիա
2. Շվեյցարիա
3. Հարավային Կորեա
4. Գերմանիա
5. Սինգապուր

Ստորին 5

1. Կամերուն
2. Պապուա Նոր Գվինեա
3. Կոնգո
4. Գվինեա
5. Լիբերիա

Հայաստանի դիրքը

Հայաստանի ՏԲԻ գնահատականը

Տարիների ընթացքում Հայաստանի դիրքը զգալիորեն **նվազել է**: Հայաստանի ցուցանիշներն ամենացածրներից են **տարածաշրջանում և ԵԱՏՄ** երկրներում՝ բարձր լինելով միայն Ադրբեջանից:

ՀՀ կառավարությունը **2026 թվականի նպատակային միավոր է սահմանել 0.1-ը** . 2021 թվականին նման միավոր ունեցող երկրներն են՝ **Հորդանանը** (0.09), **ԱՄԷ** (0.12), **Քուվեյթը** (0.13) և **Հյուսիսային Մակեդոնիան** (0.13):

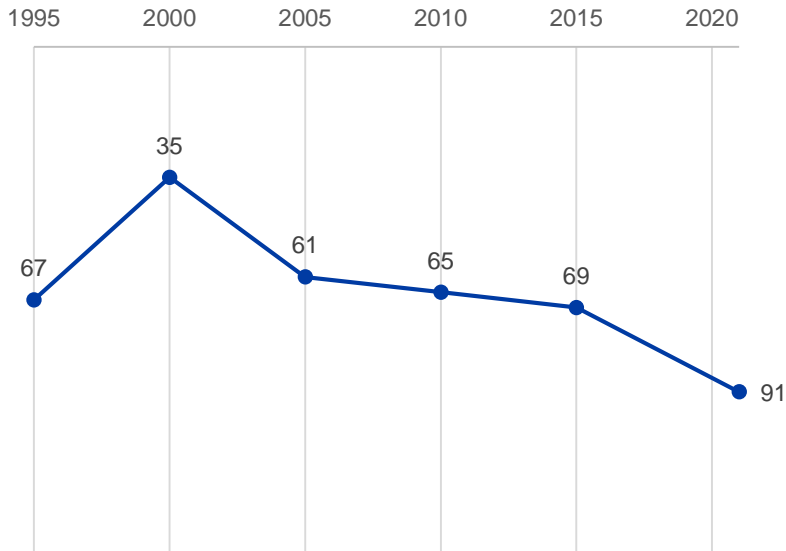
*Հայաստանի նպատակը ենթադրում է **5 տարվա ընթացքում 34 դիրքով ան**, մի քան, որին ոչ մի երկիր չի հասել վերջին 5 տարում, իսկ 1995 թվականից ի վեր միայն մի քանի երկրներ:*

Հայաստանի դիրքը - 2000թ.

Հայաստանի ՏԲԻ-ն իր գազաթնակետին հասավ 2000 թվականին, երբ 1995 թվականից ի վեր նրա **դիրքը բարելավվեց 31 աստիճանով** : Այն բոլոր երկրներից այդ տարվա ամենաբարձր փոփոխությունն էր :

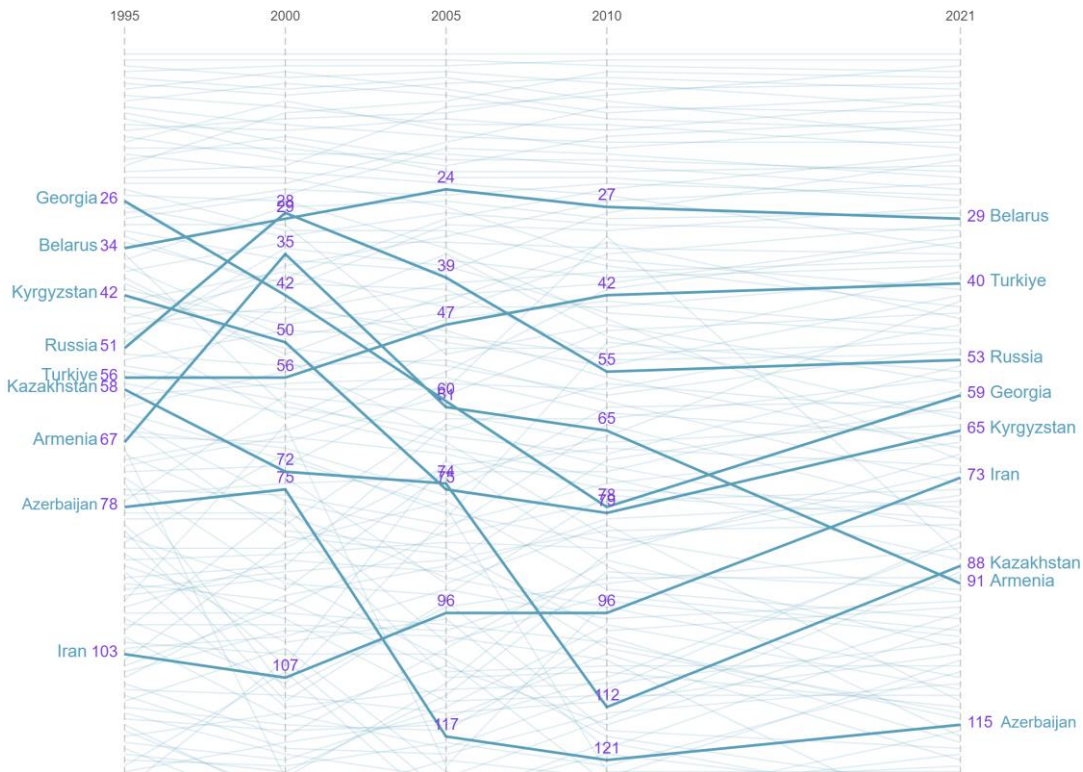
2000 թվականին **Հայաստանի արտահանման թոփ 10-ում** ներառված էին ապրանքներ, որոնք բարդության գնահատականով շատ բարձր են.

Հայաստանի վարկանիշը (133-ից)

Արտահանված արտադրանք, 2000 թ	PCI (1221-ից)
Լուսանկարչական թիթեղներ և ֆիլմեր	1
Օդային կամ վակուումային պոմպեր	77
Մեքենաներ տաք աշխատանքային ապակու և լամպերի համար	38
Սպասք լվացող մեքենաներ	104
Կահույք և դրա մասեր	405

Հայաստանի դիրքը - 2021թ

- Մինչև 2021 թվականը տարիների ընթացքում Հայաստանի դիրքը զգալիորեն նվազել է
- Բազմաթիվ ուսումնասիրություններ ցույց են տալիս, որ ՏԲԻ-ի բարձրացման տեսանկյունից Համաշխարհային արժեզրոյակին (GVC) մասնակցությունը կարևոր է միջին եկամուտ ունեցող երկրների համար: Հայաստանը ցածր մասնակցություն ունի:
- Մինչ Հայաստանի արտահանումն ընդհանուր առմամբ բարելավվում է, երկիրը հիմնականում մասնագիտացված է ցածր բարդության և ավելացված արժեքի ապրանքների մեջ: Վերջին տարիներին շուկայում համեմատական բարձր բարդություն ունեցող ապրանքների արտահանումը նվազել է: Մենք ունենք ամենացածր ցուցանիշներից մեկը տարածաշրջանում և ԵԱՏՄ երկրներում:
- Հայաստանի ապրանքների արտահանման գերակշիռ մասը ցածր բարդության և ցածր ավելացված արժեքով ապրանքներն են, ինչպիսիք են օգտակար հանածոները, գյուղատնտեսությունը, սննդամթերքը և խմիչքները:
- Հայաստանը սահմանափակ սահմաններ ունի և գտնվում է հիմնական առևտրային շուկաներից հեռու, որի պատշառով երկիրն անբարենպաստ վիճակում է:

Համեմատություն

Հայաստանը և այն երկրները, որոնք ունեն մեր թիրախային բարդության միավորը | Արտահանման զամբյուղ 2021 թ

Հայաստան

Արտահանման լավագույն 10-յակը (ընդհանուրի 70%-ը)	ԱԲԻ (1221-ից)
Այլումինե փայլաթիթեղ	387
Ոսկերչական իրեր	580
Ալյուոհոլ	864
Մոլիբդեն	908
Ծխախոտ	1000
Ֆեռո-համաձուլվածքներ	1100
Զուկ	1102
Ադամանդներն ապամոնտաժված են	1123
Պղնձի հանքաքար	1199
Ոսկի	1212

Մակեդոնիա

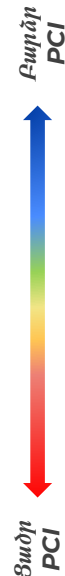
Արտահանման լավագույն 10-յակը (ընդհանուրի 60%-ը)	ԱԲԻ (1221-ից)
Տրանսպորտային միջոցների մասեր	120
Ռեակցիայի նախաձեռնողներ և արագա-ցուցիչներ	167
Ցենտրիֆուգներ	185
Էլեկտրաէներգիայի հիմքեր	309 թ
Երկաթյա արտադրանք	318 թ
Նստատեղեր	548 թ
Մեկուսացված մետաղալարեր	734 թ
Խողովակներ/խողովակներ	881 թ
Ֆեռոհամաձուլվածք	1100 թ
Ծխախոտ	1139 թ

ԱՄԷ

Արտահանման լավագույն 10-յակը (ընդհանուրի 75%-ը)	ԱԲԻ (1221-ից)
Հեռախոսային սարքեր	118
Շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ, ավտոմեքենաներ	159
Տվյալների մշակման մեքենաներ	166
Ոսկերչական իրեր	580
Զտված յուղ	935
Զմշակված այլումին	1037
Ադամանդներն ապամոնտաժված են	1123
Գազ	1205
Նավթի հումք	1208
Ոսկի	1212

Հորդանան

Արտահանման լավագույն 10-յակը (ընդհանուրի 56%-ը)	ԱԲԻ (1221-ից)
Դեղորայք	256
Մակերեվույթային ակտիվ նյութեր	574
Ոսկերչական իրեր	580
Քլորիդներ	754
Դիֆոսֆոր պենտաօքսիդ	883
Կալիումի պարարտանյութ	961
Կալցիումի ֆոսֆատներ	1033
Ծիրան, դեղձ	1041
Ազոտային պարարտանյութ	1059
Հագուստ	1085 թ

Համեմատություն

Բնակչություն (2021)

2.8 Մ

2.1 Մ

9.4 Մ

11.15 Մ

Մեկ շնչին
ընկնող ՀՆԱ
(2021)

4966\$

6694 դոլար

44,315 դոլար

4103 դոլար

Ընդհանուր արտահանում/
մնացորդ (2021)

\$3,36 B
(դեֆիցիտի)

\$8,62 B
(դեֆիցիտի)

\$296 B (ավելցուկ)

\$12 B
(դեֆիցիտի)

Արտահանում
մեկ շնչի հաշվով
(2021)

1,13 հազար
դոլար

4,18 հազար
դոլար

29,6 հազար
դոլար

1,17 հազար
դոլար

2006 թվականից ի վեր
դիվերսիֆիկացում/
ներդրում մեկ շնչի հաշվով
եկամտի մեջ 2021 թ

24 նոր
ապրանք, 59\$

21 նոր ապրանք,
1752\$

37 նոր ապրանք,
1018\$

7 նոր ապրանք,
6\$

Ֆինանսական
հաշվեկշիռ (ՀՆԱ-ի
տոկոս, 2022 թ.)

-2,2%

-4,5%

9%

-4,6%

Առևտրային
համաձայնագրեր

Եվրասիական
տնտեսական
միություն,
Վրաստան

Կենտրոնական
Եվրոպայի առևտրի
համաձայնագիր,
կայունացման և
առցային համաձայնագիր
ԵՄ-ի
հետ

Մեծ արաբական ազատ
առևտրի գոտու
համաձայնագիր
(GAFTA), ընդհանուր
շուկա GCC-ի հետ

GAFTA, Եվրոպական
ազատ առևտրի
առցային, ԱՄՆ,
Սինգապուր, Կանադա

Առաջարկություններ և քննարկում

Արդյո՞ք նպատակը հասանելի է:

Ոչ, որովհետև դա ենթադրում է 34 դիրքով ան առաջիկա 5 տարում, մի բան, որին ոչ մի երկիր չի հասել վերջին 5 տարում:

Ի՞նչ անենք:

Դիվերսիֆիկացնել աճող բարդության արտադրանքի ռազմավարական եղանակով՝ հաշվի առնելով հետևյալը.

- **Հեռավորությունը գոյություն ունեցող հնարավորություններին** . արտադրանքը պետք է մոտ լինի երկրում առկա փորձաքննությանը՝ ավելի հեշտ մուտք գործելու համար
- **Բարդություն.** դիվերսիֆիկացնելիս հաշվի առեք արտադրանքի PCI-ն. ավելի բարդ ապրանքներն ապահովում են ավելի բարձր աշխատավարձ:
- **Ապագա դիվերսիֆիկացման հնարավորությունների ձեռքբերում** . ավելի լավ հնարավորությունների շահույթ ունեցող ապրանքները ենթադրում են ավելի շատ կապեր ունենալ այլ բարձր բարդության արտադրանքների հետ՝ բացելով ավելի շատ հնարավորություններ շարունակական դիվերսիֆիկացման համար:

Որոշ ապրանքներ, որտեղ Հայաստանը կարող է տեղափոխվել՝ ելնելով երեք գործոններից.

- Ավտոմեքենաների մասեր
- Ամբարձիչ մեքենաներ
- Էլեկտրական ազդանշաններ
- Երկաթե կամ պողպատե հումքեր
- Վուկանացված ռետին
- Փաթեթավորված դեղեր
- Կաթնամթերքի սարքավորումներ

Առաջարկություններ և քննարկում

- Զաղաքականությունների ներմուծում, որոնք վերաբերելի են արտահանումը դեպի ավելի բարդ սպրանքներ և ծառայություններ՝ նպատակաուղղելուն՝ ավելի բարձր ավելացված արժեքով, ինչպես նաև մեծացնում է մասնակցությունը Համաշխարհային արժեքային շղթաներում (GVC):
- Կրթության որակի բարելավում՝ հմուտ աշխատուժի հետևողական մատակարարում ապահովելու համար: Սա պետք է սկսել երկրորդական մակարդակից: Հայաստանը կշահի ավելի շատ STEM-ի վրա հիմնված ուսումնական ծրագրերի ներդրումից: Ավելին, պետք է ավելի շատ ներդրումներ կատարվեն գիտահետազոտական աշխատանքների և զարգացման մեջ, մասնավորապես այդ նպատակով սուբսիդիաներ տրամադրելով արդյունաբերության որոշ ճյուղերի: Եթե ընկերությունները ավելի շատ ներդրումներ կատարեն գիտահետազոտական և զարգացման մեջ, նրանք, ամենայն հավանականությամբ, ավելի լավ պատրաստված կլինեն միջազգային մրցակցային միտումներին հարմարվելու համար:
- Արտադրության ոլորտում ներդրումներն օգտակար են ECI-ի բարձրացման համար, սակայն, որպես միջին եկամուտ ունեցող երկիր, Հայաստանը պետք է ավելի շատ կենտրոնանա այն սպրանքների վրա, որոնցում ունի համեմատական առավելություններ:
- Հայաստանի դեպքում հնարավոր է մեծացնել ինտեգրումը համաշխարհային առևտրային ցանցերին՝ օգտագործելով առևտրային համաձայնագրերը, նվազեցնելով խոչընդոտները, ինչպիսիք են փաստաթղթային և սահմանային ծախսերը, ենթակառուցվածքների, այդ թվում՝ տրանսպորտային ցանցի և հեռահաղորդակցության որակի բարելավում:

Ամփոփում

Հետևյալը կարող է բարելավել ECI-ն

Հայաստանի համար.

- GVC մասնակցություն
- Կրթության որակ
- R&D ընկերությունների համար
- Արտադրության ներդրում

Տեխնիկա և օրինակներ, ECI

ECI-ն որոշվում է հետևյալ կերպ

PCI. Հաշվարկել CPI-ի գնահատականը (նորմալացված) յուրաքանչյուր արտահանվող ապրանքի համար:

Ցանցի վերլուծություն և առնչություն. Կատարել ցանցային վերլուծություն՝ որոշելու ապրանքների միջև հարաբերությունները՝ հիմնված դրանց բնութագրերի և համատեղ արտահանման օրինաչափությունների վրա, ինչպես նաև քանակականացնել արտադրանքի առնչությունը արտահանման ընդհանուր ծավալում՝ օգտագործելով առաջադեմ մեթոդներ:

Միավորել PCI-ի նորմալացված միավորները և առնչության չափումները մի քանաձևով, որն արտացոլում է առանձին ապրանքների բարդության և նրանց միջև փոխհարաբերությունների փոխազդեցությունը:

Բարձր ECI . երկրներ, որոնք ունեն արտահանման բազմազան կառուցվածք ներառյալ **առաջադեմ էլեկտրոնիկա, դեղագործություն և մեքենաներ** : Այս ապրանքներն ունեն բարձր PCI միավորներ, ինչը ցույց է տալիս բարդությունը:

Ցածր ECI. երկրներ, որոնք հիմնականում **արտահանում են հիմնական տեքստիլ և պարզ գյուղատնտեսական արտադրանք**: Այս ապրանքներն ունեն ավելի ցածր PCI միավորներ, ինչը հանգեցնում է երկրի համար ավելի ցածր ECI միավորի:

Տեխնիկա և օրինակներ, PCI

PCI-ն որոշվում է հետևյալով.

Համատարածություն . յուրաքանչյուր ապրանքին գնահատեք միավորներով՝ հիմնվելով այն բանի վրա, թե որքանով է այն արտահանվում տարբեր երկրներում: Որքան շատ երկրներ են արտահանում ապրանք, այնքան ցածր է միավորը:

Բազմազանություն. Յուրաքանչյուր ապրանքին գնահատեք միավորներ՝ հիմնվելով այն արտահանող երկրների տնտեսական բարդության վրա: Ավելի բարձր միավորը ցույց է տալիս արտադրանքի արտադրության համար պահանջվող բարդության և գիտելիքների ավելի մեծ քանակություն *Յուրաքանչյուր ապրանքի համար ավելացրեք համատարածության և բազմազանության միավորները՝ համակցված PCI միավորը հաշվարկելու համար: Որքան բարձր է միավորված միավորը, այնքան ավելի բարդ է համարվում արտադրանքը:*

Բարձր PCI . արտադրանք, որոնք արտադրելու համար պահանջում են մասնագիտացված գիտելիքներ, առաջադեմ տեխնոլոգիա և հմուտ աշխատուժ, ինչպիսիք են **բարդ մեքենաները, առաջադեմ էլեկտրոնիկան և բժշկական սարքավորումները**:

Ցածր PCI. ապրանքներ, որոնք լայնորեն մատչելի են և չեն պահանջում բարձր մասնագիտացված գիտելիքներ կամ տեխնոլոգիաներ, ինչպիսիք են **հումքը և գյուղատնտեսական արտադրանքը**:

Շնորհակալություն!